

Selkeä esitys Kronstadtin kapinasta 1921

Erkki Wessman: Kronstadtin kapina 1921 ja sen perilliset Suomessa. Pilot-kustannus Oy 2004. 237 s.

■ Kronstadtin kapina 1921 on saanut osakseen paljon huomiota. Lehtimies Erkki Wessman mainitsee teoksensa lähteissä 16 tieteellistä työtä ja kuusi tutkimuksellista, asiaan liittyvää artikkelia. Hän on käyttänyt Kansallisarkiston ja Sota-arkiston lisäksi Ulkomministeriön arkistoa, Viipurin maakunta-arkistoa (nyk. Mikkelissä), Otavan arkistoa ja Marjo Heinilän – joka parhailaan tekee asiasta laajaa selvitystä – tutkimusarkistoa. Wessman on läpikäynyt kahdeksan sanoma- ja aikakauslehteä. Hän on kerännyt Kronstadtin pakolaisilta ja heidän lapsiltaan muistitietoa, kirjeitä ja valokuvia. Voi siis sanoa, että Wessmanin esitys on varsin vahvalla lähdepohjalla.

Wessman käy johdannossa läpi Kronstadtin linnoituksen synnyn ja vaiheet sekä sikäläisen kaupunkiyhteisön rakenteen: Amiraliteetin sotilas-kaupunki ja komendantin si-

viilikaupunki samassa pienessä linnoitussaareessa, noin 10 000 henkeä kummassakin. Kronstadtissa on nykyään noin 50 000 asukasta. Alkuperäistä Retusaarta, joka oli noin 12 kilometriä pitkä ja kaksi kilometriä leveä on laajennettu täytömaalla ja tekemällä sen ulkopuolisille kareille täyttömaan avulla ulkolinnoitusten paikkoja. Silti siellä oli telakoiden, tehtaiden, varustusten lisäksi 20 kirkkoa, joista ”Laivastokatedraali” vuodelta 1813 on suurin ja näkyy hyvin pitkään silhuetissa. Alueen ahtauden vuoksi se on kivistä rakennettu yleensä pari-, kolmekerrokseen taloihin ja säännölliseen katuverkkoon. Suomalaisia kävijöitä voi huvittaa Sinebrychhoffin talo keskustassa. Se on varsin samanlainen kuin vastineensa Helsingin Bulevardilla ja se on saman oluttehtailijan rakennuttama. Erikoista Kronstadtin sotilaisissa oli, että suurin osa heistä olisi kotoisin Ukrainasta, monet Kubanin niemimaan kasakka-alueelta.

Kirjoittaja aloittaa varsinaisen esityksensä esittelemällä muutamia esimerkkejä upseerien ja sotilaiden kohtaloista. Osoittautuu, että kapinaan nousseessa varuskunnassa oli kaksi erilaista elementtiä, jotka kuitenkin tässä asiassa pelasivat yhteen. Toisaalta olivat konservatiivit, jotka kuitenkin olisivat säilyttäneet upseerikunnan sitä ensin demokratisoiden, toisaalta menševikit (siis sosiaalidemokraatit), jotka olisivat luoneet pitemmälle menevän demokratian. Ohjelma oli hyvin nykyaikainen: 15 kohtaa suomeksi ja venäjäksi.

Kronstadtin taistelu kesti maaliskuun 2.–16. päivään

1921. Sitä ennen yritettiin sopimusta neuvotteluissa, joissa bolševikkeja edusti presidentti Kalinin ja muuan sotakomissaari. Sovintoon ei päästy. Muutaman päivän hiljaisuuden jälkeen 8. jalkaväkirykmentti yritti yöllä 8. maaliskuuta vastaan rynnäkköä Kronstadtin, mutta se epäonnistui täydellisesti. Koko suuri osasto jäi ruumiina jälle.

Nyt pantiin etevä upseeri Tukhatskevski johtoon. Hän antoi tiistaina 15. maaliskuuta klo 23.45 hyökkäyskäsken noin 50 000 miehelleen. He olivat pukeutuneet valkoisiin lumipukuihin ja liike tapahtui äänettömästi valomerkkien mukaan, sumuisessa yössä. Aamulla 16. maaliskuuta kello viisi hyökkääjät pääsivät suurista tappioista huolimatta Kronstadtin. Kaupungissa taisteltiin vielä 17. maaliskuuta. Aamulla 18. maaliskuuta kello neljä jäljellä olevat antautuivat. Noin 8 000 henkeä joukossa paljon siviilejäkin pelastui jään yli Suomeen. Vangiksi jääneet lähetettiin Valkean meren Solovetskin saarten ja Vienanjoen rannalla olevaan Holmogordin leireihin. Jälkimmäisessä useimmat surmattiin hukuttamalla, paiskaamalla heidät jokeen umpinaisissa säikeissä, joissa oli vielä kiviä painoina.

Kronstadtin pakolaiset alkoivat tulla jätse Terijoelle illalla 17. maaliskuuta. Heidät vietiin junilla Inoon, jonne perustettiin leiri noin 1 600 pakolaiselle. Sinne tuli lopulta 3 597 pakolaista.

Inosta pakolaisia lähetettiin ympäri Suomea, noin 600 henkeä. Muuan leiri oli Viipurinlahden Turkinsaareissa. Sieltä osa, 582 pakolaista, palasi

23.5.1921 vapaaehtoisina Venäjälle. Vielä 17.8.1924 siellä oli noin 400 pakolaista. – Suomalaiset onnistuivat sijoittamaan 100 pakolaista Uudemaan lääniin ja 300 pakolaista muihin lääneihin.

Yleensä Suomeen tulleet pakolaiset sopeutuivat hyvin tšekäläiseen yhteiskuntaan. He olivat hyviä maataloustyöntekijöitä, jotka elivät yleensä hiljaisuudessa yrittämättä esimerkiksi perustaa yhdistyksiä keskenään. He eivät antaneet haastatteluja peläten lehtikirjoitusten vievän siihen, että heidät pakotettaisiin muuttamaan takaisin Neuvostoliittoon. Suomessa osoittautui olevan jäljellä melkeinpä ”ryssäviha”, joka tuli näkyviin esimerkiksi viipurilaisessa *Karjala*-sanomalehdessä. Silti sopeutuminen edistyi koko ajan. 1950-luvulla tullessa useimmat otettiin jo Suomen kansalaisiksi.

Wessmanin kirjan suurin vahvuus on runsaan muistitiedon kerääminen ja käyttö teoksessa. Yhteensä on todettava, että asiasta on näin saatu selkeä ja vankka selvitys.

Mauno Jokipii